

نقش سرمایه اجتماعی در مدیریت توسعه پایدار شهر تهران
(مورد مطالعه: منطقه ۸ شهر تهران)

کورش پارسا معین^۱
تهمین شمس مشهدی^۲

تاریخ وصول: ۹۷/۱۲/۱۶

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۳/۲۳

چکیده

هدف از انجام این پژوهش تبیین نقش سرمایه اجتماعی در مدیریت توسعه پایدار (از خودبستگی، ساختار مدیریتی، هماهنگی پویا) در شهر تهران (مطالعه موردی منطقه ۸) می‌باشد. روش مطالعه توصیفی-پیمایشی از نوع همبستگی، و شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بوده است. تعداد نمونه براساس فرمول کوکران ۳۸۴ نفر حاصل شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته است که براساس نظر متخصصان اصلاح و اعتبار یابی شد. برای سنجش فرضیه‌ها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون استفاده شد. نتایج نشان داد که میان سرمایه اجتماعی و میزان از خودبستگی که یکی از مؤلفه‌های توسعه پایدار است رابطه معناداری (۰/۷۶۸) وجود دارد، و همچنین میان دیگر مؤلفه‌های توسعه پایدار از جمله ساختار مدیریتی (۰/۸۴۳) همبستگی و هماهنگی پویا (۰/۶۵۲) همبستگی وجود دارد.

واژگان کلیدی: سرمایه اجتماعی، مدیریت، توسعه پایدار، شهر تهران.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. عضو هیئت علمی گروه علوم تربیتی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران (نویسنده مسئول).

Dr_Parsa@riau.acom

۲. گروه علوم اجتماعی، واحد رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران.

مقدمه

«از اوایل هزاره‌ی جدید برای اولین بار در تاریخ بشر، بیش از ۵۰ درصد جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند. جمعیت شهری جهان از ۳۰۰ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۲ میلیارد و ۷۰۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۰ میلادی رسید. رشد جمعیت شهری به‌طور متوسط ۵/۲ درصد بوده است. به این ترتیب سالانه ۵۵ میلیون نفر به جمعیت شهری جهان افزوده شده است.» (اکبری، ۱۳۸۳). بر این رشد شهرها و جمعیت آن‌ها مزایا و مشکلاتی مترتب است. به اعتقاد بسیاری از نظریه‌پردازان اقتصادی، ظرفیت کشورها برای دستیابی به اهداف اقتصادی و اجتماعی از طریق رشد کیفیت منابع انسانی امکان‌پذیر است. همچنین گزارش‌های مرکز سکونت‌گاه‌های انسانی سازمان ملل، تصریح می‌کند که توسعه‌ی جوامع معاصر به‌طور عمده منوط به مدیریت رشد و توسعه پایدار شهرهاست. با این رویکرد، رشد جوامع شهری نقطه‌ی عزیمتی است به سمت تحول و پیشرفت جامعه. اما از سوی دیگر به رغم دیدگاه برخی از محققین مبنی بر این که این افزایش جمعیت شهری با رشد و توسعه‌ی اقتصادی همراه بوده است، افزایش جمعیت نواحی کلانشهری در جهان و به ویژه در کشورهای در حال توسعه، با مسائل و مشکلات عدیده‌ای از جمله تمرکز بیش از حد جمعیت و فعالیت در کلانشهرها، توسعه‌ی نامتوازن شهرها و افزایش شکاف‌های اقتصادی و اجتماعی همراه بوده است.

هم‌اکنون شهرها با تقاضای روزافزون شهروندان روبه‌رو هستند و دولت‌های تمرکزگرا توان پاسخگویی به این خواسته‌های روزافزون را ندارند و به نوعی با بحران مشروعیت مواجه شده‌اند. به همین دلیل طی سال‌های اخیر، مقوله‌ی تمرکززدایی و واگذاری بخشی از اختیارات و وظایف دستگاه‌های دولتی به نهادهای محلی و شهرداری‌ها در جهت اداره‌ی امور و برآوردن خواسته‌های شهروندان مطرح شده است. تمرکززدایی از ساختار قدرت و ایجاد ائتلاف میان سه نهاد قدرت، جامعه‌ی مدنی و بخش خصوصی برای اداره‌ی امور شهرها، از وجود شبکه‌ای از روابط مبتنی بر اعتماد حکایت می‌کند که این نهادها را قادر می‌سازد تا به صورت مشارکتی عمل کنند. تمرکززدایی و نیز سرمایه‌ی اجتماعی (به عنوان عنصر پایه در مدیریت مشارکتی شهرها)، مقولاتی هستند که در راستای پاسخگویی به نیازهای شهرهای کنونی و رفع مشکلات آن‌ها مطرح شده‌اند. «از این دیدگاه، تصمیم‌گیری درباره‌ی توسعه و عمران شهر یا منطقه، باید توسط همه‌ی کسانی انجام گیرد که در آن مؤثر و ذینفع هستند و می‌باید براساس عدالت، آزادی و حق انتخاب شهروندان استوار شود. برای تحقق این امر می‌باید اختیارات برنامه و تصمیم‌گیری بیش از پیش به عهده‌ی نهادهای اجتماعات محلی، نهادهای غیرحکومتی، شوراهای محلی، گروه‌های کارشناسی و مانند این‌ها واگذار شود.» (مهدی‌زاده، ۱۳۸۲: ۸۸).

با نگاهی به تاریخ برنامه‌ریزی شهری می‌توان شاهد تغییر در رویکرد برنامه ریزان شهری و ارتقاء برنامه‌ریزی شهری از نگاه صرف کالبدی به نگاه چند بعدی بود، که کلیه ابعاد اقتصادی، اجتماعی، روانی و غیره را در بر می‌گیرد. از طرف دیگر شهر نیز به عنوان یکی از ابزارهای برنامه‌ریزی شهری در طول

قرن بیستم برای غلبه بر مسائل و مشکلات شهری مطرح بوده و از دیدگاه‌های مختلف به آن توجه شده است (جواد زاد اقدم و علوی، ۱۳۹۵: ۸۴). از سوی دیگر، نظام متمرکز در کشور (برنامه‌ریزی از بالا به پایین) سبب کمتر شدن مشارکت شهروندان در محله‌ها و کلان شهرها شده است. در برنامه‌ریزی متمرکز شناسایی امکانات و منابع در سطوح بالای برنامه‌ریزی بر اساس اطلاعات تهیه شده در سطوح پایین‌تر انجام می‌گیرد (معصومی اشکوری، ۱۳۸۷: ۱۹). و به همین دلیل توجه و تأکید برنامه‌ریزی و مدیریت شهرها، بیش از هر زمان دیگر، بر سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهری معطوف شده است و تقویت و اهمیت سطوح زیرین شهرها (مناطق و محله‌ها) و حضور انجمن‌ها و نهادهای اجتماعی مدنی در عرصه تصمیم‌گیری با تکیه‌ی عمده بر نقش شهروندان، اعتماد و مشارکت واقعی آن‌ها در عرصه فعالیت‌ها و اقدامات روزمره مورد تأکید بسیاری از صاحب‌نظران قرار گرفته است.

از این رو امروزه موضوع اجتماعات محلی و نحوه ساماندهی آن‌ها جایگاه مهمی در جامعه‌شناسی شهری و به تبع آن شهرسازی و مدیریت شهری پیدا کرده است. صاحب‌نظران براین عقیده‌اند که اجتماعات محلی و نهادهای مردم محور می‌توانند با ارائه رفتارهای جدید و نهادینه ساختن آن‌ها در جوامع، نقش مؤثری در ایجاد و بازتولید مفهوم شهروندی ایفا نمایند (حسین آبادی و تقوایی، ۱۳۸۸: ۸۹). بنابراین در برنامه‌ریزی مشارکت‌های مردمی که بر اساس اجتماعات منطقه‌ای و شهری است، مشارکت مردمی در معنای واقعی آن هدف قرار گرفته و شعار برنامه‌ریزی به وسیله مردم نه برای مردم آرمان این نگرش در برنامه‌ریزی شهری است. پس نقش دولت صرفاً هدایت، حمایت و تشویق نهادهای اجتماعی خواهد بود و هیچ‌گونه تصمیمی را از بالا به پایین دیکته نمی‌کند و عدالت در محلات بهتر رعایت شده و همچنین کارایی این نهادها با مشارکت و اعتماد به شهروندان بالاتر خواهد بود (پیران و همکاران، ۱۳۹۵: ۲).

یکی از این دیدگاه‌های اجتماعی که از مفاهیم نوین توسعه است، سرمایه اجتماعی است. این پدیده اجتماعی به مجموعه‌ای از هنجارهای موجود در جامعه که نوعی نظم اجتماعی، اعتماد و اطمینان را برای افراد از طریق ارتباط متقابل ایجاد می‌کند، منجر به توسعه فرهنگی جامعه می‌گردد. سرمایه‌های اجتماعی دارائی‌های غیر ملموس است که بیشتر از همه در زندگی روزانه مردم مهم تلقی می‌شود. سرمایه اجتماعی، فرآیندهای اجتماعی هستند که با تسهیل کنش اعضای خود، منافعی را ارتقاء می‌دهند. سرمایه اجتماعی را می‌توان مجموعه‌ای از شبکه‌ها، هنجارها، ارزش‌ها و ادراکی دانست که همکاری گروه‌ها را در جهت کسب منافع متقابل تسهیل می‌کند و این نوع از سرمایه را معمولاً با نرخ مشارکت افراد در زندگی جمعی و وجود عامل اعتماد در بین آنان بیان می‌کنند (اونق و غفاری، ۱۳۸۴: ۱۹۹).

محدوده مورد مطالعه این پژوهش منطقه هشت شهر تهران است. که این محدوده شهری در تهران به دلایل ساختاری و ویژگی‌های خاص آن دارای مسائل و معضلات ویژه است. وجود خرده‌فرهنگ‌ها و نیز سنخ‌های فرهنگی متنوع در سطح محلات آن به دلیل مهاجرت و سایر عوامل، لزوم توجه به مفهوم

سرمایه اجتماعی در جهت حل مناسب این مشکلات را ضروری ساخته است. کمبود فضاهای تفریحی و ورزشی و فضاهای سبز، بالا بودن میزان آلودگی هوا و ترافیک شهری و تراکم بالای جمعیتی در اثر ورود مهاجران و ایجاد تضادهای فرهنگی میان خرده فرهنگ‌های ساکنان نواحی سه گانه و افزایش تنش‌های اجتماعی که در بالا بردن میزان جرایم اجتماعی نمودار شده است.

اندیشمندان این حوزه تعاریف متعددی برای سرمایه اجتماعی مطرح کرده‌اند. بولن و اونیکس (۱۹۹۹) سرمایه اجتماعی را عنصر سازنده محله و حاصل هزاران کنش متقابل روزمره مردم، ماده خام فرآیند ظرفیت‌سازی که خود پیش‌نیاز توسعه محله است، تعریف کرده‌اند (داداش‌پور، ۱۳۹۱: ۳۲). در کل تعاریف زیادی از سرمایه اجتماعی وجود دارد، به طوری که برخی به انواع روابط درونی که منافع متقابل در بین افراد به وجود می‌آورد اشاره می‌کنند؛ در حالیکه برخی به منابعی که از این روابط درونی حاصل می‌شود تأکید دارند. می‌توان سرمایه اجتماعی را مجموعه منابعی که از پیوندهای اجتماعی یا شبکه‌های اجتماعی به وجود می‌آید یا توسعه می‌یابد دانست. بر این اساس قدرت پیوندهای اجتماعی و گستردگی شبکه‌های اجتماعی ابعاد مشهود سرمایه اجتماعی فرد هستند (زنگنه و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۱۵). فوکویاما، سرمایه اجتماعی را مجموعه معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف می‌کند که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میان آن‌ها مجاز است، در آن سهیم‌اند. در مقابل، پاتنام، سرمایه اجتماعی را به عنوان شبکه‌های اجتماعی، هنجارهای ارتباط متقابل، اعتماد و قابلیت اطمینان ناشی از آن تعریف کرده است. حال آنکه و این بیکر، سرمایه اجتماعی را منابعی می‌داند که از شبکه‌های کسب و کار یا شبکه‌های فردی و یا درون این شبکه‌ها در دسترس قرار می‌گیرند. این منابع شامل اطلاعات، اندیشه‌ها، راهنمایی‌ها، فرصت‌های کسب و کار، سرمایه‌های مالی، قدرت و نفوذ، پشتیبانی عاطفی و حتی خیرخواهی، اعتماد و همکاری است (دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، ۱۳۸۷: ۴۵۱). با بررسی میزان عضویت افراد جامعه در تشکل‌های جامعه مدنی - در غالب انجمن‌ها، کانون‌ها و گروه‌هایی که روابط افراد در آن‌ها با یکدیگر افقی بوده و روابط عمودی (یعنی رئیس و مرئوس یا ارباب و رعیت) در آن وجود ندارد می‌توان به سنجش سطح سرمایه اجتماعی در آن جوامع پرداخت (شیرخانی و واسعی‌زاده، ۱۳۸۹: ۲۱۹).

ناهایپیت و گوشال (۱۹۹۸) ابعاد سرمایه اجتماعی را در سه بعد بررسی کرده‌اند. بعد ساختاری که بیانگر الگوی پیوندهای میان اعضاء گروه و ترکیب سازماندهی این اعضاء است. در این ارتباط می‌توان به شبکه‌های اجتماعی موجود در جامعه، مشارکت میان مردم و دستگاه‌های مسئول اشاره کرد. بعد رابطه‌ای که به کیفیت تعاملات و ارتباط اعضاء در درون یک گروه اشاره دارد. و دو موضوع اعتماد و ارتباط متقابل در این بعد قرار می‌گیرند. بعد سوم بعد شناختی است که کمتر قابل اندازه‌گیری بوده و در این میان می‌توان به هنجارها، ارزش‌ها، نگرش، باورها، فرهنگ شهری و ... اشاره کرد (باباخانی، ۱۳۹۵: ۱۱۴-۱۱۳) مؤلفه دیگری که در تحقق ایجاد نهادهای اجتماعی محله‌محور نقش دارد وجود اعتماد شهروندان به این نهادها است.

اعتماد "باوری قوی به اعتبار، صداقت، و توان یک فرد، انتظاری مطمئن و اتکا به یک ادعا یا اظهار نظر، بدون آزمون کردن است" و گفته می‌شود اعتماد اجتماعی، پایه و مایه سرمایه اجتماعی است. نیوتن^۱ (۲۰۰۴: ۵) لازمه شکل‌گیری پیوندها و معاهدات اجتماعی است و ایجادکننده تعاون و همیاری است و فقط در این حالت است که در عین وجود تفاوت قادر به حل مشکلات و انجام تعهدات می‌شود. اعتماد اجتماعی برگرفته از عدالت بوده و امنیت اجتماعی زاینده آن است. آنتونی گیدنز، اعتماد و تأثیر آن بر فرآیند توسعه را زیربنا و زمینه‌ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند، هر جا که سطح اعتماد اجتماعی بالا باشد، همیاری و مشارکت مردم در عرصه‌های اجتماعی بیشتر و آسیب‌های اجتماعی کمتر است (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۱).

پاتنام معتقد است که اعتماد به عنوان یکی از اجزای سرمایه اجتماعی موجب تسهیل همکاری می‌شود و هرچه سطح اعتماد در جامعه بالاتر باشد، احتمال همکاری هم بیشتر خواهد بود و خود همکاری نیز اعتماد ایجاد می‌کند (پاتنام، ۱۳۸۰، ۲۹۲؛ بزی و حیدری، ۱۳۹۵: ۱۴۶). در نوشته‌های جامعه‌شناختی مفهوم اعتماد اجتماعی هم به عنوان ویژگی افراد، ویژگی ارتباطات اجتماعی و هم ویژگی نظام اجتماعی با تأکید بر رفتار مبتنی بر تعاملات و سوگیری‌ها در سطح فردی مفهوم سازی شده است به بیانی دیگر از عوامل مهم و مؤثر در انسجام و یکپارچگی جامعه وجود اعتماد در بین افراد و گروه‌های مختلف اجتماعی است. زمانی که اعتماد اجتماعی تحت تأثیر عوامل مختلف دچار فرسایش شود نظم و انسجام اجتماعی نیز با چالش‌هایی مواجه می‌گردد (ظهیری نیا و نیکخواه، ۱۳۹۴: ۱۲۶).

بعد دیگر سرمایه اجتماعی، همیاری‌های هنجاری است. همیاری اجتماعی: همیاری هنجاری است که فرد را وادار می‌کند نفع خود را واگذار و در جهت منافع جمع عمل کند و به پشتوانه حمایت و همیاری اجتماعی از یکدیگر، موقعیت، افتخار و دیگر پاداش‌ها تقویت می‌شود. سرمایه اجتماعی که جامعه را می‌سازد. اعضای خانواده را به ایثار و چشم‌پوشی از نفع شخصی به خاطر نفع خانواده وامی‌دارد و بدین ترتیب باعث تقویت خانواده‌ها می‌شود. رشد و بالندگی جنبش‌های نوپای اجتماعی را به مدد گروه کوچکی از اعضای فداکار، درون‌نگر و اعضایی که متقابلاً به یکدیگر پاداش می‌دهند تسهیل می‌کند و کلاً شخص را به سوی کار کردن برای خیر عمومی سوق می‌دهد (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۵۷).

ابعاد سرمایه اجتماعی در دو بعد بیرونی (ساختاری) و درونی (شناختی) مورد توجه قرار گرفته است. مراد از بعد بیرونی، جنبه‌هایی از سرمایه اجتماعی است که نمود عینی دارند و در جامعه قابل مشاهده هستند. اما جنبه‌های درونی در احساسات و رفتار ساکنان نهفته است. از ابعاد عینی می‌توان به مشارکت ساکنان در امور شهری و شبکه‌های اجتماعی اشاره کرد و از ابعاد درونی دو بعد اعتماد و ارزش‌ها و هنجارها از اهمیت بیشتری برخوردارند (باباخانی، ۱۳۹۵: ۱۱۳-۱۱۴).

1- Newton

لذا با توجه به مطالبی که ذکر گردید پژوهش حاضر به دنبال بررسی فرضیه‌های زیر می‌باشد:

فرضیه اصلی:

- سرمایه اجتماعی بر مدیریت توسعه پایدار شهر تهران تأثیر معناداری دارد

فرضیه‌های فرعی:

۱- سرمایه اجتماعی بر پایداری اجتماعی شهر تهران تأثیر معناداری دارد

۲- سرمایه اجتماعی بر ساختار مدیریتی شهر تهران تأثیر معناداری دارد

۳- سرمایه اجتماعی بر هماهنگی پویا در شهر تهران تأثیر معناداری دارد

ابزار و روش

در این پژوهش از روش پیمایشی استفاده شده است، و برای گردآوری اطلاعات از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. این پرسشنامه شامل سوالاتی در مقیاس‌های مختلف اسمی، ترتیبی و فاصله‌ای می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است و برای تعیین تعداد نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۰۰ نفر انتخاب گردید. پس از حصول اعتبار پرسشنامه، جهت تعیین ضریب پایایی (قابلیت اعتماد)، پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، داده‌ها وارد نرم افزار SPSS گردید و با استفاده از روش آلفا کرونباخ پایایی پرسشنامه مربوط تأیید شد (ضریب آلفا بالای ۰.۷). همچنین برای سنجش فرضیه‌ها از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و ضریب همبستگی رگرسیونی استفاده گردید.

یافته‌ها

فرضیه اول: سرمایه اجتماعی بر مدیریت توسعه پایدار شهر تهران تأثیر معناداری دارد

جدول (۱): ضریب تعیین پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
سرمایه اجتماعی * توسعه پایدار	۰/۹۲۳۸	۰/۸۵۲	۰/۸۵۲

جدول (۲): آنالیز واریانس آزمون رگرسیون پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار

سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذور	درجه آزادی (df)	مجموع مجذور	مدل
...	۱۷۱۵.۵۰۱	۲۶۴۴۹۰.۲۵۱	۱	۲۶۴۴۹۰.۲۵۱	رگرسیون
		۱۵۴.۱۷۷	۲۹۸	۴۵۹۴۴.۶۶۲	باقی مانده
			۲۹۹	۳۱۰۴۳۴.۹۱۳	مجموع

نقش سرمایه اجتماعی در مدیریت توسعه پایدار شهر تهران . . .

جدول (۳): جدول ضرایب آزمون رگرسیون پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار

مدل	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	T	Sig
	B	Std. Error	Beta		
۱	مقدار ثابت	۲۰.۴۹۰	۳.۳۴۹	۰.۹۵۹	۰.۰۰۰
	توسعه پایدار	۲.۷۱۰	۰.۶۵	.۹۲۳	۰.۰۰۰

جدول ۱ ضریب همبستگی، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می‌دهد با توجه به ضریب تعیین می‌توان گفت که همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته وجود دارد. جدول ۲ جدول آنالیز واریانس است که صحت کلی معادله رگرسیون را بررسی می‌کند. بدین ترتیب همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، با توجه به مقدار آماره آزمون F و معنی‌داری آن در سطح اطمینان بالای ۹۵٪ معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است. مقدار ضریب تعیین ۰.۸۵۲ می‌باشد که این مؤید آن است که ۸۵.۲٪ از تغییرات متغیر وابسته به کمک متغیرهای مستقل قابل تبیین است.

فرضیه دوم: سرمایه اجتماعی بر پایداری اجتماعی شهر تهران تأثیر معناداری دارد

جدول (۴): ضریب تعیین پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و پایداری اجتماعی

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
طرحواره اولیه * از خود بیگانگی	.۷۶۸ ^a	.۵۸۹	.۵۸۸

جدول (۵): آنالیز واریانس آزمون رگرسیون پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و پایداری اجتماعی

سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذور	درجه آزادی (df)	مجموع مجذور	مدل
۰.۰۰۰ ^b	۴۲۷.۲۲۲	۱۸۲۸۷۴.۴۶۶	۱	۱۸۲۸۷۴.۴۶۶	۱ رگرسیون
		۴۲۸.۰۵۵	۲۹۸	۱۳۷۵۶۰.۴۷۷	باقی مانده
			۲۹۹	۳۱۰۴۳۴.۹۱۳	مجموع

جدول (۶): جدول ضرایب آزمون رگرسیون پیش‌بینی سرمایه اجتماعی و پایداری اجتماعی

مدل	ضریب غیر استاندارد		ضریب استاندارد	T	Sig
	B	Std. Error	Beta		
۱	مقدار ثابت	۷۰.۷۶۶	۴.۴۷۰	۱۵.۸۲۳	۰.۰۰۰
	از خود بیگانگی	۷.۰۶۰	۰.۳۴۲	.۷۶۸	۰.۰۰۰

جدول ۴ ضریب همبستگی، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می‌دهد. با توجه به ضریب تعیین می‌توان گفت که همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته وجود دارد. جدول ۵ جدول آنالیز واریانس است که صحت کلی معادله رگرسیون را بررسی می‌کند. بدین ترتیب همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، با توجه به مقدار آماره آزمون F و معنی‌داری آن در سطح اطمینان بالای

۹۵٪ معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است. مقدار ضریب تعیین ۰.۵۸۹ می‌باشد که این مؤید آن است که ۵۸.۹٪ از تغییرات متغیر وابسته به کمک متغیرهای مستقل قابل تبیین است. فرضیه سوم: سرمایه اجتماعی بر ساختار مدیریتی شهر تهران تأثیر معناداری دارد

جدول (۷): ضریب تعیین پیش بینی سرمایه اجتماعی و ساختار مدیریتی

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
سرمایه اجتماعی * ساختار مدیریتی	۰.۸۴۲ ^a	۰.۷۰۹	۰.۷۰۹

جدول (۸): آنالیز واریانس آزمون رگرسیون پیش بینی سرمایه اجتماعی و ساختار مدیریتی

سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذور	درجه آزادی (df)	مجموع مجذور	مدل
... ^b	۷۳۷.۷۷۴	۲۲۰۲۴۹.۷۶۶	۱	۲۲۰۲۴۹.۷۶۶	رگرسیون
		۳۰۲.۶۳۵	۲۹۸	۹۰۱۸۵.۱۴۷	باقی مانده
			۲۹۹	۳۱۰۴۳۴.۰۱۳	مجموع

جدول (۹): جدول ضرایب آزمون رگرسیون پیش بینی سرمایه اجتماعی و ساختار مدیریتی

Sig	T	ضریب استاندارد	ضریب غیر استاندارد	مدل
		Beta	Std. Error	B
... ^a	۱۹.۴۹۱	۰.۸۴۲	۳.۵۳۸	مقدار ثابت
... ^a	۳۶.۹۷۷		۰.۱۸۱	ساختار مدیریتی

جدول ۷ ضریب همبستگی، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می‌دهد با توجه به ضریب تعیین می‌توان گفت که همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته وجود دارد. جدول ۸ جدول آنالیز واریانس است که صحت کلی معادله رگرسیون را بررسی می‌کند بدین ترتیب همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، با توجه به مقدار آماره آزمون F و معنی‌داری آن در سطح اطمینان بالای ۹۵٪ معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است. مقدار ضریب تعیین ۰.۷۰۹ می‌باشد که این مؤید آن است که ۷۰.۹٪ از تغییرات متغیر وابسته به کمک متغیرهای مستقل قابل تبیین است.

فرضیه چهارم: سرمایه اجتماعی بر هماهنگی پویا در شهر تهران تأثیر معناداری دارد

جدول (۱۰): ضریب تعیین پیش بینی سرمایه اجتماعی و هماهنگی پویا

متغیرها	ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده
سرمایه اجتماعی * هماهنگی پویا	۰.۶۵۳ ^a	۰.۴۲۵	۰.۴۲۳

نقش سرمایه اجتماعی در مدیریت توسعه پایدار شهر تهران . . .

جدول (۱۱): آنالیز واریانس آزمون رگرسیون پیش بینی سرمایه اجتماعی و هماهنگی پویا

سطح معناداری	آزمون F	میانگین مجذور	درجه آزادی (df)	مجموع مجذور	مدل
...	۲۲۰.۴۵۱	۱۳۲۲۰۰۰.۱۷۳	۱	۱۳۲۲۰۰۰.۱۷۳	رگرسیون
		۵۹۸.۷۷۴	۲۹۸	۱۷۸۴۳۴.۷۴۰	باقی مانده
			۲۹۹	۳۱۰۴۳۴.۹۱۳	مجموع

جدول (۱۲): جدول ضرایب آزمون رگرسیون پیش بینی سرمایه اجتماعی و هماهنگی پویا

Sig	T	ضریب استاندارد	ضریب غیر استاندارد	مدل
		Beta	B	
...	۸.۷۶۳		۶۰.۱۱۶	مقدار ثابت
...	۱۴.۸۴۸	.۶۵۲	۴.۹۸۰	هماهنگی پویا

a. Dependent Variable: tarhvarch

جدول ۱۰ ضریب همبستگی، ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده را نشان می دهد. با توجه به ضریب تعیین می توان گفت که همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته به میزان کمی وجود دارد. جدول ۱۱ جدول آنالیز واریانس است که صحت کلی معادله رگرسیون را بررسی می کند. بدین ترتیب همان طور که در جدول مشاهده می شود، با توجه به مقدار آماره آزمون F و معنی داری آن در سطح اطمینان بالای ۹۵٪ معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است. مقدار ضریب تعیین ۰.۴۲۵ می باشد که این مؤید آن است که ۴۲.۵٪ از تغییرات متغیر وابسته به کمک متغیرهای مستقل قابل تبیین است.

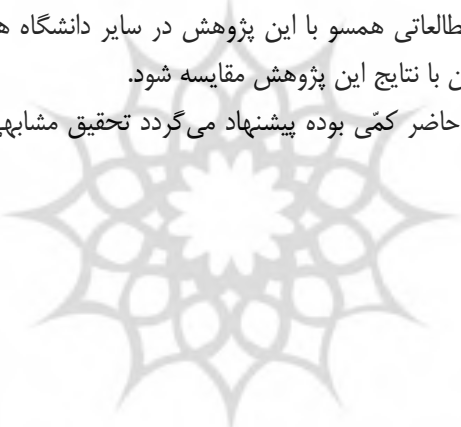
بحث و نتیجه گیری

سرمایه اجتماعی، سازه ای پیچیده است که در صورت انتخاب شاخص های مناسب و پرسشنامه هایی با روایی و پایایی بالا قابل سنجش است. این تحقیق اثبات نمود که سرمایه اجتماعی توصیه شده توسط پاتنام و سنجش غیرمستقیم آثار توصیه شده فوکویاما، در محیط های محلی (مدیریت توسعه پایدار) از روایی سنجش مفهوم اصلی سرمایه اجتماعی برخوردار است. از سویی محلات شهری به عنوان محلاتی شلوغ با هویت ها و فرهنگ های متفاوت شهری که چالشی فراروی توسعه پایدار شهری می باشند، دارای کنش گرانی هستند که با کمترین هزینه ها زمینه پایداری فرهنگ محله را فراهم خواهند ساخت. نمونه های جمع آوری شده از فعالان حاضر در محله مورد بررسی اثبات نمود که هماهنگی پویا بیشتر، اتصال به شبکه های اجتماعی که زمینه پشتیبانی شغلی و مشارکتی افراد را فراهم می سازد و افزایش اعتماد نسبت به قومیت های دیگر و کاهش اختلافات نژادی، با بهبود شاخص های پایداری ساختار مدیریتی محله همراه خواهد بود. به بیانی ساده سرمایه اجتماعی به عنوان مکانیزمی حمایتی در راستای هماهنگی پویا میان افراد محله و انگیزه های فعال ساختار مدیریتی، نقش تسهیل کننده در توسعه پایدار شهری و اجتماعی را ایفاء خواهد نمود. این سرمایه، بیشترین آثار را در کاهش از خودبیگانگی افراد محله بروز می دهد و با اثرگذاری بر ارزشمندی فضاهای مشارکتی محله، در طولانی مدت باعث افزایش

فرصت‌های مشارکتی مردمی و توانایی گروه تحقیق خواهد یافت. هر چند، اصل رقابت در میان افراد امری طبیعی است، اما منافع جانبی حاصله از گسترش توسعه محله، زمینه مناسبی برای اثرگذاری سرمایه اجتماعی بر همکاری‌های اقتصادی- فرهنگی و اجتماعی خواهد بود.

باتوجه به نتایج و یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی به شکل زیر مطرح می‌گردد:

- همکاری بین نهادهای مختلف درون و بیرون محله‌ای، در محله به منظور عینیت بخشی به سرمایه‌های اجتماعی در مشارکت محله‌ای
- ایجاد ساز و کارهای آموزشی به منظور به تبدیل تمایل به مشارکت (مشارکت ذهنی) به مشارکت واقعی (عینی)
- تفویض اختیارات بیش‌تر به نهادهای محله‌ای به منظور افزایش اعتماد ساکنان به این نهادها و در نتیجه مشارکت بیش‌تر
- پیشنهاد می‌گردد که مطالعاتی همسو با این پژوهش در سایر دانشگاه‌های کشور و سایر مناطق استان صورت گرفته و نتایج آن با نتایج این پژوهش مقایسه شود.
- باتوجه به اینکه تحقیق حاضر کمی بوده پیشنهاد می‌گردد تحقیق مشابهی به روش ترکیبی انجام پذیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اکبری، امین. (۱۳۸۳). نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت، بررسی سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی- اجتماعی، تهران: دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- اونق، ناز محمد، غفاری، غلامرضا. (۱۳۸۴). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی، مجله مطالعات اجتماعی ایران، ۱۹۹-۱۵۹
- باباخانی، ملیحه. (۱۳۹۵). تبیین نقش رویکرد توسعه اجتماع مبنا در نوسازی پایدار بافت‌های ناکارآمد شهری؛ نمونه موردی: نوسازی سال‌های ۹۲-۱۳۸۸ محله تختی شهر تهران، مقالات آماده انتشار، پذیرفته شده، انتشار آنلاین از تاریخ ۲۰ شهریور.
- بزی، خدارحم و حیدری، فاطمه. (۱۳۹۵). بررسی سرمایه اجتماعی در محلات مختلف شهر داراب (استان فارس)، دوره ۷، شماره ۲۴، بهار.
- پاتنام، رابرت. (۱۳۸۰). دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه محمد تقی دل فروز، انتشارات وزارت کشور، تهران،
- پیران، پرویز، رفیعیان، مجتبی، رضایی، میثم و دهقان، هما. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل مؤثر بر ایجاد نهادهای اجتماعی در مدیریت هر چه بهتر محلات؛ نمونه موردی: محلات واقع در شهر فردوسیه - شهرستان شهریار، دوره ۷، شماره ۲۴، بهار.
- جوادزاد اقدم، هادی و علوی، سیدعلی. (۱۳۹۵). تحلیل تطبیقی نقش سرمایه اجتماعی در پایداری محله‌ای در بافت‌های فرسوده و جدید (نمونه موردی: محلات نارمک و یوسف‌آباد)، دوره ۷، شماره ۲۴، بهار.
- رضایی مهر، مهدی. (۱۳۹۶). سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار دانشگاه آزاد اسلامی واحد دماوند. پایان نامه کارشناسی ارشد.